

Istraživanje o čitanju poezije u višim razredima OŠ Franje Krežme

Margareta Zdelar, prof.

Sažetak

Posljednjih desetljeća značajno su se promijenile čitalačke navike učenika općenito, a posebice u osnovnim školama. Generacijama koje odrastaju u digitalnom okruženju uz pametne telefone, društvene mreže i stalnu vezu s internetom vrlo je teško potaknuti na čitanje kako kratkih priča i romana tako i poezije. Ove okolnosti oblikuju njihovu svakodnevnicu, stil komuniciranja, vlastiti identitet i odnos prema tekstu i čitanju. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi interes učenika za čitanje poezije. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom na uzorku od 90 učenika predmetne nastave.

Učenici su i ranije rjeđe čitali poeziju i lirske tekstove, a koliko ih danas čitaju u školi i u slobodno vrijeme, kako shvaćaju poeziju, na koji je način vole obrađivati u nastavi i imaju li najdražeg pjesnika te koji je njihov stav o poeziji općenito otkrili su u anketi učenici od 5. do 8. razreda Osnovne škole Franje Krežme u Osijeku.

Ključne riječi: čitalačke navike, poezija, interes, čitanje, identitet

Uvod

Hrvatski jezik kao nastavni predmet sastoji se od triju područja: jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo i kultura i mediji. Književnost je umjetnost riječi, a ukupnost književnih djela dijelimo na tri roda: liriku, epiku i dramu.

„Ishodište lirske pjesme čini proživljavanje lirskog subjektu određenom trenutku. Ona je umjetnost trenutka u kojem se zgušnjava pjesnikovo emocionalno i misaono iskustvo” (Rosandić, 1978.)

Lirikom pjesnik izražava svoj subjektivni doživljaj, svoje iskustvo, osjećaje, refleksije te misaone reakcije na vanjski i unutarnji svijet. U lirskim pjesmama pjesnik se služi metaforama i prenesim značenjem kao osnovnim elementima pjesničkog izraza. On stilskim izražajnim sredstvima osnovno značenje mijenja u figurativno (preneseno). Poezija koju čitaju učenici u osnovnoj školi na satima književnosti prilagođena je dječjim mogućnostima i shvaćanjima, stoga su i metafore bliske učenicima.

Ritmičnost je vrlo važna u lirskoj pjesmi, ona je jedna od osnovnih značajki pjesničkog izraza, stvara kod čitatelja predispozicije za emocionalno-misaono doživljavanje pjesme.

Lirska pjesma složena je struktura koju treba temeljito i dubinski analizirati i doživjeti u radu s učenicima. Učenici trebaju analizom lirske pjesme na satu obrade uočiti sklad teme i ritma, snagu pjesničkih slika, ugođaj pjesme i motive kojima je ostvaren.

Učenici mogu prihvatiti poeziju s dubljim interesom ako su pripremljeni i motivirani na odgovarajući način. Motivacija za čitanje trebala bi kod učenika izazvati mogućnost nesputane komunikacije s lirskom pjesmom.

Istraživanje

Ciljevi istraživanja su utvrditi vole li učenici čitati lirske pjesme te koju vrstu lirske pjesme najviše vole čitati (šaljivu, domoljubnu, socijalnu, pejzažnu, ljubavnu...). Doživljavaju li poeziju doslovno ili u prenesenom značenju, koji im je zadatak pri obradi lirske pjesme najzanimljiviji za samostalno stvaranje lirske pjesme te kojeg pjesnika najviše vole obrađivati ili čitati.

Pretpostavka je da učenici ne vole čitati pjesničke tekstove zbog težeg razumijevanja i utjecaja digitalne stvarnosti, pretpostavka jest da poeziju doživljavaju u prenesenom značenju i da najviše vole čitati i obrađivati pjesnike koji pišu u vezanom stihu .

Uzorak i organizacija istraživanja

Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2025./26. u Osnovnoj školi Franje Krežme u Osijeku. Ukupno je ispitano 90 učenika predmetne nastave različitog spola. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom (Microsoft Forms).

Tablica 1.

Prikaz uzorka

	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred	ukupno
broj učenika	27	15	29	19	90

Uzorak varijabli

Nezavisne varijable: spol, dob

Zavisne varijable: preferencija određene lirske vrste, preferencija čitanja pjesama u vezanom ili slobodnom stihu, razumijevanje lirskih pjesama, preferencija odabira stvaralačkih zadataka, naklonjenost određenom pjesniku.

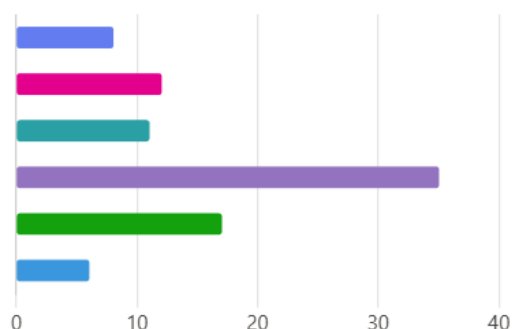
Rezultati i rasprava

Koliko često učenici čitaju lirske tekstove

Prvo pitanje u anketi bilo je koliko često učenici čitaju lirske pjesme. U obzir se uzima i čitanje lirskih pjesama na satu književnosti Hrvatskog jezika.

2. Koliko često čitaš poeziju (lirske pjesme)? (0 bod)

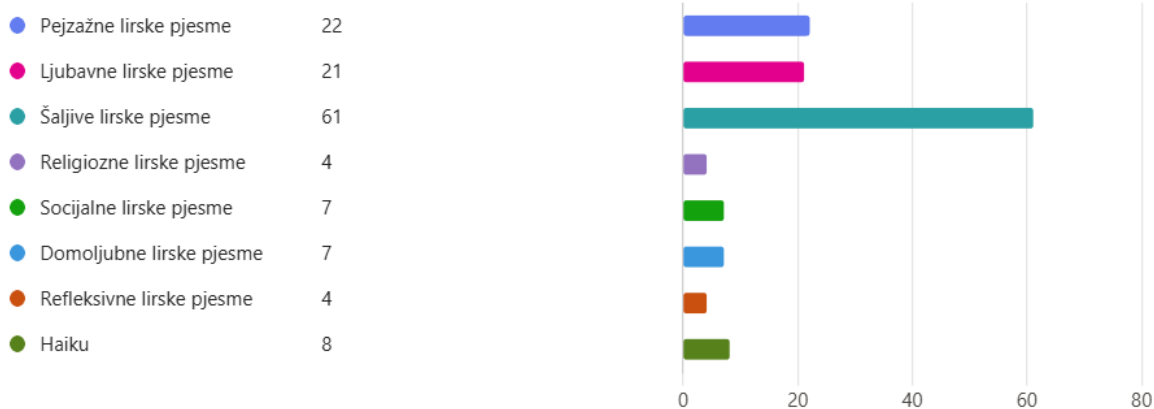
● jednom tjedno	8
● jednom mjesečno	12
● nekoliko puta u tjednu	11
● nekoliko puta u mjesecu	35
● nekoliko puta godišnje	17
● nikada	6

Najveći broj učenika odgovorio je da poeziju čita nekoliko puta mjesečno što bi odgovaralo nastavnom planu i programu prema kojem se na satima književnosti lirske pjesme obrađuju barem dva puta u mjesecu, ponekad i češće. Na drugom mjestu je odgovor nekoliko puta godišnje kako je odgovorilo 17 ispitanih učenika, jednom mjesečno odgovorilo je 12 učenika, 11 učenika poeziju čita nekoliko puta tjedno što je izuzetno velik broj, 8 učenika odgovorilo je da poeziju čita jednom tjedno i njih 6 da ju ne čita nikada. Zaključak je da je većina učenika ipak u stalnom doticaju s poezijom vjerojatno zahvaljujući nastavi, no nije isključeno da neki učenici poeziju čitaju samostalno i u slobodno vrijeme.

Koju vrstu pjesama učenici vole čitati

3. Koju vrstu lirskih pjesama najviše voliš čitati? (0 bod)

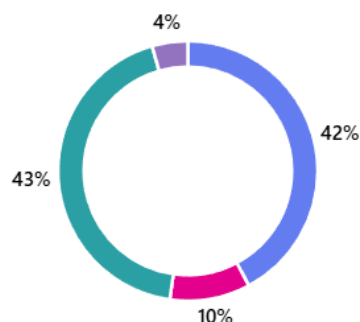
Iz grafikona se iščitava najveći interes za čitanje šaljivih pjesama kod učenika svih razreda što je razumljivo jer je ona napisana da čitatelja zabavi i nasmije te na taj način izaziva ugodu kod učenika predmetne nastave. Na drugom mjestu su pejzažne lirske pjesme (22 učenika) vjerojatno iz razloga jer su u većoj mjeri zastupljene u čitankama za osnovnu školu, a pejzažni motivi su bliski učenicima.

Na 3. mjestu su ljubavne lirske pjesme (21 učenik) u kojima učenici mogu pronaći utjehu ili se poistovjetiti s osjećajima koje pjesnik prenosi. Haiku poezija učenicima je zanimljiva i drugačija, stoga je na četvrtom mjestu (8 učenika) dok su socijalne i domoljubne lirske pjesme na petom i šestom mjestu (7 učenika), a refleksivne lirske pjesme na posljednjem mjestu (4 učenika) vjerojatno zbog potrebe dubljeg razumijevanja.

Razmišljaju li učenici o pročitanim stihovima

4. Razmišljaš li o pročitanim stihovima? (0 bod)

● Da	38
● Ne	9
● Ponekad	39
● Uvijek	4

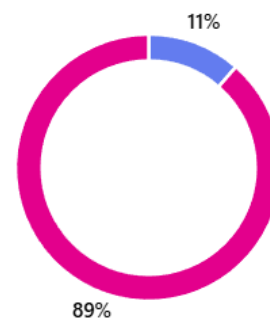

Iz učeničkih odgovora jasno je da učenici razmišljaju o pročitanim stihovima nakon čitanja lirske pjesme što bi značilo da liriku doživljavaju osjetilno i emotivno. Na nastavi nakon čitanja lirske pjesme slijedi analiza pjesme i razgovor o pročitanome, stoga je bilo za očekivati da će učenici razmišljati o pročitanim stihovima. Manji broj učenika (10%) izjasnilo se da o pročitanim stihovima ne razmišlja.

Kako učenici shvaćaju poeziju

5. Na koji način shvaćaš poeziju? (0 bod)

● Poeziju shvaćam doslovno.	10
● Poeziju shvaćam u prenesenom značenju.	78

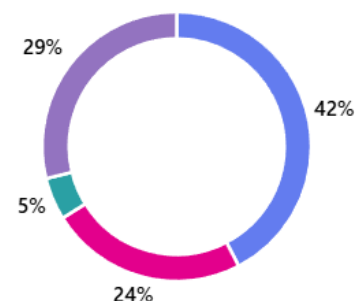

Na pitanje shvaćaju li poeziju doslovno ili u prenesenom značenju (figurativno) većina je učenika (89%), odgovorila da poeziju shvaća u prenesenom značenju što je bio i očekivani odgovor jer se na satima interpretacije lirskih pjesama otkrivaju skrivena i prenesena značenja pojedinih lirskih ostvaraja.

Kako poezija utječe na učenike

6. Kako poezija utječe na tebe? (0 bod)

● Poezija u meni budi osjećaje	50
● Poezija mi priziva sjećanja	28
● Poezija u meni izaziva tjeskobu	6
● Poezija mi donosi mir	34

Učenicima su bila ponuđena četiri moguća odgovora da poezija u njima budi osjećaje; da im priziva sjećanja; da u njima izaziva tjeskobu te da im donosi mir. Čak 42% učenika zaokružilo je da im poezija budi osjećaje. Na drugom mjestu je odgovor da im poezija donosi mir, čak 29% učenika se

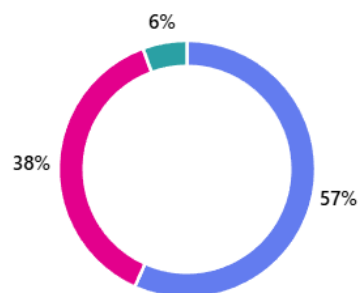
odlučilo za ovaj odgovor. Na trećem mjestu je odgovor da poezija priziva sjećanja, 24% učenika je zaokružilo ovaj odgovor i na posljednjem mjestu je odgovor da poezija u njima izaziva tjeskobu te se za ovaj odgovor odlučilo 5% ispitanih učenika što ipak dokazuje da učenici razmišljaju o pročitanim pjesmama te da one u njima pobuđuju osjećaje, donose im mir i prizivaju sjećanja.

Razumiju li učenici poeziju

Iduće pitanje u anketnom upitniku bilo je razumiju li učenici poeziju tj. što je pjesnik doista želio reći svojom pjesmom.

7. Razumiješ li poeziju nakon što si ju pročitao/pročitala? (0 bod)

● Razumijem	51
● Razumijem nakon razgovora s učiteljem	34
● Ne razumijem	5

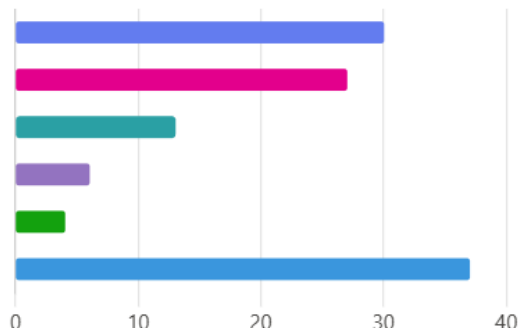

Većina učenika (57%) izjavila je da razumije poeziju, 38% učenika je mišljenja da ju razumije, ali tek nakon razgovora s učiteljem i nakon vođene interpretacije pjesme što je očekivano jer učenici na ovom stupnju kognitivnog razvoja lakše mogu proniknuti u dublju analizu poetskog teksta uz vodstvo i upute učitelja. Tek 6% učenika odgovorilo je da poeziju ne razumije.

Kreativno izražavanje

9. Na satu obrade poezije najviše volim kada dobijemo zadatak... (0 bod)

● Napisati pjesmu ili strofu/stihove na određenu temu u vezanom stihu	30
● Napisati pjesmu ili strofu/stihove u slobodnom stihu	27
● Izraditi blackout poeziju	13
● Napisati činkvinu	6
● Napraviti novinsku pjesmu	4
● Ne volim pisati pjesme	37

U ovom pitanju željela sam istražiti koji oblik pisanog stvaralačkog izražavanja na temu lirske poezije učenici najviše vole, tj. što im je najzanimljiviji zadatak nakon interpretacije lirske pjesme.

Najveći broj učenika ipak se izjasnio da ne voli pisati pjesme (njih 41%). Na drugom mjestu učenici su odabrali zadatak u kojem trebaju napisati lirsku pjesmu u vezanom stihu dakle uz uporabu rime (njih 33%), na trećem mjestu je pisanje lirskih pjesama u slobodnom stihu (30%) što bi značilo da podjednak broj učenika voli imati zadanu formu i ne voli, voli pjesničku slobodu. Iduće što učenici vole jest izrađivanje blackout poezije (13%) što ujedno kreativna i opuštajuća aktivnost kojom se mogu stvoriti prekrasni uradci. Učenici najmanje vole pisati činkvine i novinske pjesme (njih 6%).

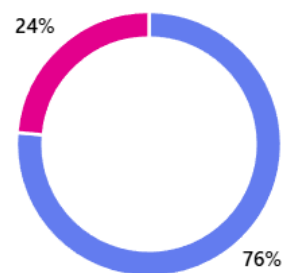
Učenici vole pjesme u vezanom stihu

Na pitanje koje pjesme bolje razumiju i više vole čitati one u vezanom ili slobodnom stihu, većina je učenika odgovorila da bolje razumiju pjesme pisane vezanim stihom (76%) nego slobodnim (24%).

Bolje razumiju pjesme u vezanom stihu

10. Više volim čitati i bolje razumijem pjesme pisane u (0 bod)

● vezanom stihu	68
● slobodnom stihu	21

Učenici su se izjasnili da više vole čitati pjesme pisane vezanim stihom 76% učenika, dok 24% učenika radije čita pjesme pisane slobodnim stihom. Pjesme pisane vezanim stihom ritmičnije su i lakše se čitaju i razumiju nego one pisane slobodnim stihom. S obzirom na rimu, duljinu stiha i stanke, razlikujemo vezani i slobodni stih. Vezani stih karakteriziraju stroga pravila koja pjesnik mora poštovati. To uključuje određeni broj slogova u stihu, pravilnu rima, jednoobrazan ritam i često strogu podjelu na strofe. U vezanom stihu sve je unaprijed određeno i pjesnik prilagođava svoje misli i riječi tim pravilima. Primjer vezanog stiha je sonet koji ima točno četrnaest stihova određene duljine, specifičan raspored rima i strogu formu. Vezani je stih obilježje tradicionalnoga pjesništva. Prednosti vezanog stiha jesu njegova muzikalnost, ritmičnost i lakše pamćenje zbog pravilne forme. Mnoge narodne pjesme i klasične pjesme pisane su vezanim stihom jer je njihova forma omogućila da se lakše prenose usmenom predajom.

Mnoge suvremene pjesme nisu napisane tako da se izravno poštuju bilo kakva ustaljena pravila u gradnji stiha i strofa ili u rasporedu rima. U takvim pjesmama nižu se stihovi, u pravilu različite dužine, nema pravih rima ili se rima pojavljuje tek povremeno, a ritam je organiziran na način da pripada samo toj pjesmi u kojoj je ostvaren. Takav se stih naziva slobodnim stihom. Slobodni stih nema unaprijed određena pravila. Pjesnik može pisati stihove različite duljine, ne mora se držati pravilne rime niti jednoobraznog ritma. Strofe mogu biti različito dugačke ili pjesma uopće ne mora imati strofe. U slobodnom stihu najvažnije je da forma služi sadržaju, a ne obrnuto. Prednost slobodnog stiha jest veća sloboda izražavanja. Pjesnik može prilagoditi formu onom što želi reći i postići prirodni tijek misli. Slobodni stih omogućuje pjesniku da se usredotoči na sadržaj, a ne na

formalna ograničenja. Međutim, slobodni stih zahtijeva veću vještinu od pjesnika jer nema gotovih obrazaca koji će mu pomoći. Pjesnik mora sam stvoriti ritam i melodiju svoje pjesme.

Važno je razumjeti da su vezani i slobodni stih samo različiti načini pjesničkog izražavanja. Izbor između vezanog i slobodnog stiha ovisi o namjeri pjesnika, temi pjesme i željenom efektu na čitatelja, a na učenike očito jači dojam ostavlja vezani stih.

Ljepota poezije

Na pitanje otvorenog tipa u kojem su trebali napisati u čemu je ljepota poezije za njih odgovori su bili različiti.

Ljepota poezije budi skrivene osjećaje.

U skrivenom je značenju koje se otkriva nakon čitanja pjesme.

Ljepota poezije je u pjesnikovoj dubini osjećaja.

U emocionalnoj snazi.

U mojoj je mašti i mome srcu.

Ljepota je poezije u tome što ljudi pjesnici vide ono što drugi ljudi ne vide. Volim što mogu vidjeti i osjetiti nešto što ja ne mogu.

Stihovi ponekad imaju značenje koje odjedanput razumijem.

U njezinoj raznolikosti.

Ljepota poezije leži u njezinom ritmu, melodiji i neobičnim slikama koje pjesnici stvaraju. Volim kako se kroz metafore obične stvari pretvaraju u nešto čarobno i važno.

Ljepota poezije je u njezinoj snazi da s malo riječi kaže jako puno i potakne me na razmišljanje o svijetu koji me okružuje.

Najdraži pjesnik

Na posljednjem pitanju učenici su trebali napisati koji im je pjesnik najdraži, tj. pjesme kojeg pjesnika najviše vole čitati. Ovdje su učenici različito odgovarali, uglavnom su istaknuli pjesnike čije smo pjesme obradili u sklopu nastave Hrvatskog jezika. Najdraži pjesnici su im: Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Tin Ujević, Antun Gustav Matoš, Miroslav Krleža, Grigor Vitez, Zvonimir Balog i Luko Paljetak. Jedan je učenik naveo kao najdražeg pjesnika svog oca koji piše pjesme u slobodno vrijeme, ali ih ne objavljuje.

Možemo zaključiti da učenici ipak vole čitati poeziju i pamte stihove najdražih pjesnika.

Zaključak

Lirika kao književni rod svojom zvučnošću, ritmičnošću i osjećajnošću budi emocije kod čitatelja I izaziva osjećaj zanosa i zadovoljstva. U današnje vrijeme učenici uglavnom dolaze u doticaj s poezijom na satima književnosti.

Rezultati istraživanja jasno pokazuju da učenici čitaju lirske pjesme nekoliko puta mjesečno na satima Hrvatskog jezika. Najviše vole čitati šaljive, pejzažne i ljubavne lirske pjesme te uglavnom

razmišljaju o pročitanim stihovima. Poeziju shvaćaju u prenesenom značenju te ona u njima budi osjećaje. Učenici većinom razumiju značenje lirske pjesme osobito nakon razgovora i interpretacije na satu. Vole obrađivati lirske pjesme na satu Hrvatskog jezika, no ne vole kada dobiju zadatak samostalno napisati lirsku pjesmu ili strofu. Više vole obrađivati pjesme pisane vezanim stihom jer ih bolje razumiju i ritmičnije su im. Uočavaju ljepotu poezije na različite načine kao npr. Emocionalnu snagu i skriveno značenje koje trebaju otkriti. Najdraži pjesnici su im: Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Tin Ujević, Antun Gustav Matoš, Miroslav Krleža, Grigor Vitez, Zvonimir Balog i Luko Paljetak.

Zaključujem da su učenici otvoreni različitim pristupima obrade lirike te da prihvaćaju lirski izraz i u prihvatljivoj mjeri ga razumiju uz navođenje i vodstvo profesora pri interpretaciji takvih djela.